

บทที่ 1

บทนำ

ที่มา

ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา บริษัทสัญชาติญี่ปุ่น ได้มีการย้ายฐานธุรกิจมายังประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเพราะเหตุผลจากตัวบริษัท หรือเหตุผลเพราะความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ ของประเทศไทย หรืออาจเพราะเหตุผลมาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีแนวโน้มในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์กับตัวบริษัทที่ช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นประเทศแรก ๆ ที่กลุ่มบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นต้องการที่จะย้ายฐานธุรกิจ และจากแนวโน้มที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มีแผนที่จะรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ทำให้ภูมิภาคนี้เป็นภูมิภาคที่นักธุรกิจจากต่างประเทศทั้งหลายให้ความสนใจที่จะมาลงทุน โดยเฉพาะประเทศไทย ทั้งนี้ด้วยจุดเด่นต่าง ๆ ของแต่ละประเทศ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งวัตถุดิบที่มีคุณภาพดีและราคาถูก ค่าแรงที่ไม่สูงและมีคุณภาพ การคมนาคมขนส่ง สภาพความเป็นอยู่ของบ้านเมือง ทัศนียภาพของผู้คน จำนวนประชากรที่สามารถจะขยายตลาดมากขึ้น เป็นต้น

จากข้อมูลของกระทรวงอุตสาหกรรม เปิดเผยว่า แนวโน้มอัตราการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมหรือจีดีพีอุตสาหกรรมในปี 2555 คาดว่าจะปรับตัวดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี 2554 และคาดว่าทิศทางใน 3-5 ปีข้างหน้า จะมีการเติบโตอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 5% ต่อเนื่อง รองรับการตลาดจีนและเวียดนามที่มีประชากรรวมกว่า 1,300 ล้านคน จะมีความต้องการสินค้าเพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้ แนวโน้มการเติบโตดังกล่าวทำให้ภาคอุตสาหกรรมไทยต้องเร่งปรับตัวด้านการเพิ่มกำลังผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการ แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ ในช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมาไทยเผชิญปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ด้วยแรงงานไทยในปัจจุบันค่อนข้างที่จะเลือกงาน ต้องงานเบา งานหนัก งานที่ทำแล้วสกปรกแรงงานไทยไม่ยอมที่จะทำ และยังคงต้องการค่าแรงที่สูง หากรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ก็อาจทำให้เสียโอกาสทางการตลาด ดังนั้นหากผู้ประกอบการไม่สามารถหาแรงงานเข้าสู่ภาคการผลิตเพิ่มได้ก็ต้องปรับตัวด้วยการย้ายฐานการผลิตไปยังตลาดที่ใหญ่ขึ้น และต้นทุนต่ำ เช่น จีน เวียดนาม หรืออินโดนีเซีย เป็นต้น

นอกจากนี้ การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ที่คาดว่าจะทำให้แรงงานระดับฝีมือของไทยไหลออกไปประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น เนื่องจากจะได้รับอัตราค่าแรงที่สูงกว่าประเทศไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าห่วงสำหรับภาคอุตสาหกรรมโดยไทยเป็นประเทศที่มีแรงงานฝีมืออันดับต้น ๆ

ของโลก ในทางกลับกันคาดว่าแรงงานขั้นต่ำจากประเทศเพื่อนบ้านจะทะลักเข้ามาในไทยมากขึ้น ส่วนนโยบายการปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ 300 บาทต่อวันนั้น จะต้องเกิดขึ้นในอนาคตอย่างแน่นอน เพราะจากปัญหาขาดแคลนแรงงานก็เป็นปัจจัยหนุนให้ผู้ประกอบการต้องปรับขึ้นค่าแรงอยู่แล้ว เพื่อจูงใจให้คนมาทำงาน (<http://news.voicetv.co.th/business/14611.html> คืบวันที่ 7/12/54)

กรุงเทพธุรกิจ (<http://www.bangkokbiznews.com/home/detail/finance/foreign> คืบเมื่อวันที่ 7/12/54) ได้รายงานถึงการย้ายฐานการผลิตของบริษัทสัญชาติญี่ปุ่น ว่า “สถานการณ์โลก ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (เอสเอ็มอี) รายหลัก ๆ ของญี่ปุ่น กำลังย้ายฐานการผลิตมายังประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่าง เวียดนามและไทย ในอัตราที่เร็วกว่าที่เคยเป็นมา การเคลื่อนไหวที่ไม่ได้สร้างความประหลาดใจให้กับผู้เชี่ยวชาญมากนัก เมื่อพิจารณาจากค่าเงินเยน ที่แข็งค่าขึ้นเป็นประวัติการณ์ และการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภูมิภาคดังกล่าว ที่ได้แรงขับเคลื่อนจากความต้องการภายในท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ที่ช่วยเร่งการย้ายฐานดังกล่าว ซึ่งก็คือ ความช่วยเหลืออย่างมากมาย ที่มาจากบริษัทเทคดิงส์สัญชาติญี่ปุ่นด้วยกันนั่นเอง เหล่าบริษัทเทคดิงส์ญี่ปุ่น มีบทบาทสำคัญอย่างเห็นได้ชัดในทุกแง่ของการเคลื่อนไหว ที่อาจให้คำจำกัดความได้ว่าเป็นการย้ายฐานครั้งใหญ่ ไล่ตั้งแต่เรื่องโครงสร้างพื้นฐานของโรงงาน ไปจนถึงโลจิสติกส์ และแม้กระทั่งจัดหาบริการรายวันให้กับลูกจ้างญี่ปุ่น ที่ต้องส่งของไปยังโรงงานใหม่

กระแสย้ายฐานการผลิตดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นิคมอุตสาหกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขยายตัวขึ้นราว 8 หรือ 9 เท่า เช่นเดียวกับความกังวลที่ทวีคูณขึ้น ถึงความอ่อนแอของอุตสาหกรรมญี่ปุ่น ที่มีอยู่ให้เห็นอย่างแพร่หลายตามสื่อท้องถิ่นต่าง ๆ ในช่วงไม่กี่เดือนที่ผ่านมา หนึ่งในบริษัทที่เข้ามาตั้งฐานการผลิตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ โทพี ฟาสเทนเนอร์ส จากเมืองมัตสึโมโตะ เขตนาคาโน ที่เตรียมจะเปิดโรงงานผลิตในเวียดนาม โดยเรื่องที่ทำให้โทพีตัดสินใจมุ่งหน้าลงมาหาแหล่งผลิตใหม่ทางตอนใต้ของประเทศ คือ ข้อเสนอที่จะให้การสนับสนุนจาก สุมิโตโม คอร์ป บริษัทเทคดิงส์ยักษ์ใหญ่ในบ้าน 2 ซึ่งกำลังก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมซึ่ง ลอง แห่งที่ 2 บริเวณชานกรุงฮานอย อันเป็นสถานที่ที่โทพีกำลังมุ่งหน้าไปลงทุน

สุมิโตโมจัดหาโครงสร้างพื้นฐานด้านการระบายน้ำให้ และนิคมก็อยู่ใกล้กับโรงไฟฟ้าด้วย ซึ่งหมายความว่าความเสี่ยงเรื่องไม่มีไฟฟ้าใช้น้อยมาก โมริโอ โอตะ ประธานบริหารโทพี กล่าว ผู้ผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์รายนี้ ตัดสินใจที่จะไปตั้งโรงงานใกล้กับกรุงฮานอยตั้งแต่เมื่อปลายปีที่แล้ว รับกระแสคาดการณ์ถึงการผลิตรถจักรยานยนต์ในเวียดนามที่จะเพิ่มมากขึ้น โดยในเบื้องต้นนั้น ความสนใจของโทพีมุ่งตรงไปยังนิคมอุตสาหกรรมที่รัฐบาลเวียดนามเป็นผู้ลงทุนสร้าง แต่ที่สุดแล้วก็เลือกนิคมของสุมิโตโม เพราะข้อได้เปรียบในเรื่องสาธารณูปโภค

พื้นฐาน

ทางด้านสุมิโตโม ประเมินว่า จะสามารถขายพื้นที่เกือบ 963 ไร่ในนิคมอุตสาหกรรมดังกล่าว ที่เปิดตั้งแต่เมื่อปี 2551 ได้ทั้งหมด และขณะนี้วางแผนที่จะขายพื้นที่ของนิคมให้ได้กว่า 1,300 ไร่ โดยในปัจจุบัน มีบริษัทญี่ปุ่นมากกว่า 20 แห่ง ทำข้อตกลงที่จะย้ายเข้ามาลงทุนในนิคมแห่งนี้แล้ว

ข้อมูลจาก สุมิโตโม บ่งชี้ว่า เมื่อราวทศวรรษ 90 นิคมอุตสาหกรรม ที่มีบริษัทเทรคคิงเป็นผู้ลงทุนก่อสร้าง ผุดขึ้นอย่างมากมายในประเทศต่าง ๆ อย่าง ไทย เวียดนาม และอินโดนีเซีย โดยได้แรงหนุนจากการแข็งค่าของเงินเยน ที่เกิดขึ้นหลังข้อตกลงเมื่อปี 2528 ของกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว 5 ชาติ (จี5) ในขณะนั้น

อย่างไรก็ดี กระแสการไหลเข้าสู่นิคมต่าง ๆ ข้างต้นของบริษัทจากแคนาดาที่ยุติอยู่ เริ่มลดลงเหลือเพียงไม่กี่รายเท่านั้น จากการล่มสลายของเลแมน บราเดอร์สยักษ์ใหญ่ด้านการเงินสหรัฐฯ เมื่อปี 2551 แต่แรงกดดันระลอกใหม่จากอัตราแลกเปลี่ยนเงินเยน และความต้องการในประเทศที่ดั่งนิคมขยับสูงขึ้น ทำให้เกิดการไหลเข้าระลอกใหม่ มาตั้งแต่ช่วงสิ้นปี 2552 จนกระทั่งถึงในปัจจุบัน

ในการตอบสนองต่อกระแสข้างต้นบรรดาบริษัทเทรคคิงพากันขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมในเวียดนามขึ้นอีก 2 เท่าตัว เมื่อเทียบกับไตรมาสเดียวกันของปีที่แล้ว ส่วนที่อินโดนีเซีย เพิ่มขึ้น 8-9 เท่า

ทั้งนี้ เหล่าเอสเอ็มอีของญี่ปุ่น ต่างตกอยู่ภายใต้แรงกดดันที่จะต้องย้ายฐานการผลิตไปต่างประเทศ เพื่อก้าวให้ทันกับการขยายฐานผลิตในต่างแดนของผู้ผลิตรายใหญ่ ๆ ที่มีจะมีลูกค้ากลุ่มเดียวกันกับบริษัทที่มีขนาดเล็กกว่า ซึ่งบริษัทเทรคคิง ได้ก้าวเข้ามาช่วยลดความเสี่ยงในเรื่องของการตั้งฐานการผลิตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยการมาพร้อมกับนิคมอุตสาหกรรม ที่จัดหาปัจจัยสนับสนุนให้บริษัทกลุ่มนี้อย่างสมบูรณ์แบบ

การสนับสนุนดังกล่าว มาในหลายรูปแบบ ไล่ตั้งแต่การให้รายละเอียดข้อมูลสำหรับพนักงานชาวญี่ปุ่น ที่จะย้ายไปทำงานที่โรงงานแห่งใหม่ ไปจนถึงศูนย์จัดจำหน่าย ที่จะให้การสนับสนุนในเรื่องโลจิสติกส์ หรือวัตถุดิบ อย่างหลัก

บริษัทเทรคคิงบางราย ทำถึงขั้นเปิดร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ และโรงพยาบาลญี่ปุ่นขึ้นมา เพื่อช่วยให้แรงงานจากแคนาดาที่ยุติอยู่ และครอบครัวที่ย้ายตามมา สามารถปรับตัวได้อย่างราบรื่นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จนถึงขณะนี้ การขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมก็ยังคงเดินหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดหย่อน โดยในปีหน้า โซจิซึ คอรัป ของญี่ปุ่น เตรียมจะขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม ในกรุงจาการ์ตา อินโดนีเซีย และเริ่มเปิดพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อสร้างตัวอาคาร ควบคู่ไปกับการเดินหน้าสร้าง

นิคมอุตสาหกรรมแห่งใหม่ในเวียดนาม

แรงหนุนจากการที่บริษัทอย่าง โตโยต้า มอเตอร์ คอร์ป ขยายฐานการผลิตในต่างประเทศ ยังส่งผลให้บริษัทเทคดังอีกหนึ่งราย คือ โตโยต้า สีโซ คอร์ป กระโดดเข้าร่วมในกระแสนี้ด้วย โดยบริษัทมีแผนที่จะเริ่มเช่าซื้อพื้นที่โรงงานในกรุงจาการ์ตา และมุ่งเจาะกลุ่มผู้ผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ นิคมอุตสาหกรรมที่มีบริษัทเทคดังเป็นผู้ดำเนินกิจการนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแถวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น โดยในปี 2555 โซจิตซ์ จะเริ่มก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมทางตอนใต้ของอินเดียด้วย”

เมื่อพิจารณาจากเหตุผลข้างต้น สำหรับประเทศไทย จึงควรที่จะมีการเตรียมความพร้อมวางแผนที่จะรองรับการย้ายฐานธุรกิจที่น่าจะมีแนวโน้มมากขึ้นที่จะมาลงทุนในประเทศไทย เพราะด้วยศักยภาพในด้านต่าง ๆ เพื่อใช้พิจารณาในการลงทุนของประเทศไทยเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศไทยยังมีความได้เปรียบมากกว่า ประกอบกับการที่ประเทศญี่ปุ่นมีปัญหาจากภัยธรรมชาติ ทั้งแผ่นดินไหว สึนามิ เมื่อต้นปี พ.ศ.2554 ส่วนส่งผลกระทบต่อการลงทุนของบริษัททั้งสิ้น

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษา สถานภาพและแนวโน้มการย้ายฐานธุรกิจของบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นมายังประเทศไทย เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผน ของทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการย้ายฐานธุรกิจของบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นมายังประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาแนวโน้มการย้ายฐานธุรกิจของบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นมายังประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงของธุรกิจไทยกับบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นมาในประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาแนวโน้มการย้ายฐานธุรกิจไปประเทศอื่น

ขอบเขตการวิจัย

ด้านเนื้อหาของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาสถานภาพและแนวโน้มของการย้ายฐานธุรกิจของบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นมายังประเทศไทย ในช่วงเวลา 5 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษากลุ่มบริษัทญี่ปุ่นของเขตจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ

และภาคใต้ในจังหวัดที่เป็นพื้นที่เป้าหมายของ สสว.

ระยะเวลาดำเนินการ

กันยายน-ธันวาคม 2554

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบที่ปัจจัยที่ส่งผลต่อการย้ายฐานธุรกิจของบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นมายังประเทศไทย
2. ทราบแนวโน้มของการย้ายฐานธุรกิจของบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นมายังประเทศไทย
3. ทราบความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงของการย้ายฐานธุรกิจของบริษัทสัญชาติญี่ปุ่นมายังประเทศไทย
4. ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางนโยบาย ติดตามและประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. SMEs หมายถึง องค์กร สถานประกอบการที่มีคุณสมบัติตามกฎหมายพื้นฐาน โครงสร้างของ SMEs ของญี่ปุ่น ซึ่งได้ให้คำจำกัดความของ SMEs ไว้ตามเงื่อนไขของจำนวนเงินลงทุน และจำนวนพนักงานประจำของแต่ละอุตสาหกรรมไว้ดังนี้

อุตสาหกรรม	วงเงินลงทุน	จำนวนพนักงาน
การผลิตและอื่น ๆ	ไม่เกิน 300 ล้านบาท	ไม่เกิน 300 คน
ขายส่ง	ไม่เกิน 100 ล้านบาท	ไม่เกิน 100 คน
ขายปลีก	ไม่เกิน 50 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 คน
บริการ	ไม่เกิน 50 ล้านบาท	ไม่เกิน 100 คน

2. การย้ายฐานธุรกิจ หมายถึง การเพิ่ม หรือเปลี่ยนสถานที่การลงทุน จากประเทศหนึ่งไปอีกประเทศหนึ่ง เพื่อมุ่งหวังผลตอบแทนจากการลงทุน

3. การลงทุน หมายถึง การใช้สอยทรัพยากรในลักษณะต่าง ๆ โดยหวังจะได้รับผลตอบแทนกลับมา มากกว่าที่ลงไป ในอัตราที่พอใจภายใต้ความเสี่ยงที่เหมาะสม

4. ธุรกิจ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางการผลิต การจำหน่าย และการบริการ

5. ธุรกิจ SMEs หมายถึง ธุรกิจที่เป็นอิสระมีเอกชนเป็นเจ้าของ ดำเนินการโดยเจ้าของเอง ไม่เป็นเครื่องมือของธุรกิจใด ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของบุคคลหรือธุรกิจอื่น มีต้นทุนในการ

ดำเนินงานต่ำและมีพนักงานจำนวนไม่มาก

6. **บริษัทสัญชาติญี่ปุ่น** หมายถึง บริษัทที่ขยายธุรกิจมาจากประเทศญี่ปุ่นด้วยการสร้างบริษัทลูกในประเทศไทย โดยบริษัทลูกจะมีความรับผิดชอบในเรื่องการปรับตัว การตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม การแข่งขัน และความต้องการของลูกค้าในประเทศไทย ด้วยตัวเอง

7. **ลักษณะของธุรกิจ** หมายถึง กระบวนการประกอบการผลิตกระบวนการประกอบการจำหน่าย กระบวนการประกอบการบริหาร เพื่อให้ได้ถึงมือผู้บริโภค

8. **ผลิตภัณฑ์หลักทางธุรกิจ** หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่บริษัททำการผลิตเพื่อขายเป็นรายรับส่วนใหญ่ของบริษัท

9. **ปัญหาและสาเหตุในการย้ายฐานธุรกิจ** หมายถึง สภาพการณ์หรือสิ่งที่มีผลทำให้เกิดการเพิ่ม หรือเปลี่ยนสถานที่การลงทุน จากประเทศหนึ่งไปอีกประเทศหนึ่ง เพื่อมุ่งหวังผลตอบแทนจากการลงทุน เช่น อัตราค่าแรง ราคาวัตถุดิบ ค่าของเงิน บุคลากร การขยายตลาด สาธารณูปโภค ภัยธรรมชาติ ความต้องการของลูกค้า อัตราภาษี เป็นต้น

10. **ความพร้อมในการย้ายฐานการผลิต** หมายถึง ปัจจัยที่สนับสนุนให้ย้ายฐานการผลิตประสบความสำเร็จ ได้แก่ เงินทุน ข้อมูลการลงทุน เทคโนโลยี ผู้เชี่ยวชาญและระบบการบริหารจัดการ

11. **สภาพการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการลงทุนในประเทศไทย** หมายถึง สภาพการณ์หรือสิ่งที่มีผลทำให้เกิดการลงทุนในประเทศไทยแล้วประสบผลสำเร็จจากการลงทุน เช่น อัตราค่าแรง คุณภาพแรงงาน ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง สภาพความเป็นอยู่ของบ้านเมือง สาธารณูปโภค ระดับเทคโนโลยี การสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ การเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นต้น